

STANISŁAW MARTYNA

TERMINY WYCIELEŃ A OPŁACALNOŚĆ PRODUKCJI MLEKA

Jednym z ważnych, często niedocenianych czynników mających wpływ na opłacalność produkcji mleka jest odpowiednie rozłożenie wycieleń w ciągu roku. W pracy tej zagadnienie to rozpatruję na przykładzie 21 państwowych gospodarstw rolnych. 11 spośród nich znajduje się w powiatach Prudnik i Krapkowice w woj. opolskim (podlegają Centralnemu Zarządowi Hodowli Elitarnej Zwierząt), a 10 znajduje się w pow. Gliwice w woj. katowickim (dawniej należały do zespołu Kamieniec). Podstawowe materiały, na jakich opierałem się przy opracowywaniu tego tematu, dotyczące zużycia pasz, rozłożenia wycieleń w ciągu roku, średniego dziennego udoju mleka, pochodzą z roku 1955. Czerpałem je z miesięcznych raportów obrotu ziemiopłodami, z miesięcznego sprawozdania z obrotów inwentarzem żywym, z księgi obrotów inwentarzem żywym, a także z kart kartoteki przedstawiających obrót produktami zwierzęcymi.

Kalkulację jednostkowych kosztów produkcji mleka przeprowadziłem w oparciu o zebrane materiały odnośnie zużycia pasz, robocizny i kosztów utrzymania budynków, stosując ceny pasz, stawki płac, odpisy amortyzacyjne i stawki ubezpieczeniowe aktualne w roku 1960. Koszt pasz łącznie ze słomą na ściółkę, robocizny i utrzymania budynków stanowi w badanych gospodarstwach woj. opolskiego 92%, a w badanych gospodarstwach woj. katowickiego 93% ogólnej sumy kosztów utrzymania krowy. Wysokość pozostałych nakładów, jak koszt siły pociągowej, leczenia, ubezpieczenia krów, amortyzację sprzętu i wartość zużycia drobnego inwentarza obliczyłem opierając się na procentowym stosunku tych nakładów do innych faktycznie poniesionych i obliczonych nakładów (np. przy amortyzacji sprzętu i wartości drobnego inwentarza w stosunku do kosztów utrzymania budynków, a przy sile pociągowej, leczeniu i ubezpieczeniu w stosunku do płac) na podstawie prac z tego zakresu, a przede wszystkim pracy Manteuffla (5), Blohma (1) i Jeleńskiego (2). Od sumy nakładów stanowiących roczny koszt utrzymania 1 krowy odjęłem wartość wyprodukowanego obornika. W ten sposób otrzymałem koszt produkcji mleka od 1 krowy. Dzieląc ten koszt przez ilość litrów udojonego mleka w ciągu roku otrzymałem koszt produkcji 1 litra mleka.

Przy przeprowadzonej kalkulacji jednostkowego kosztu produkcji mleka nie uwzględniłem narzutu tak zwanych kosztów ogólnych zwią-

zanych głównie z kosztami zarządzania. W pracach IER koszty ogólne stanowiły od 10 do 20% ogólnej ilości kosztów produkcji mleka. Wysokość tej grupy kosztów jest w niektórych krajach bardzo niska, a w NRD i NRF najczęściej się ich w ogóle nie uwzględnia. W krajach zachodnich, takich jak np. w USA i Szwajcaria, koszty te stanowią około 2% ogólnej sumy kosztów, chociaż uwzględnia się tam podobne nakłady do tych, które ja przyjmowałem w swojej pracy. W NRF i w NRD nie uwzględnia się zazwyczaj kosztów ogólnych, ponieważ stosuje się tam klucz podziałowy kosztów ogólnych „powierzchnia upraw”. W związku z tym kosztami ogólnymi obciąża się bezpośrednio produkcję roślinną, a produkcję zwierzęcą tylko pośrednio, opierając się przy kalkulacji na kosztach pasz, do których została już wliczona odpowiednia część kosztów ogólnych. Przy stosowaniu innych kluczy podziałowych, jak to ma miejsce dotychczas w Polsce, produkcję zwierzęcą obciąża się kosztami ogólnymi 2 razy. Jakkolwiek przy obliczaniu kosztów produktów zwierzęcych opierałem się nie na kosztach produkcji pasz, ale na ich cenach zakupu i zbytu, to przecież ceny zakupu i zbytu są oparte na kosztach produkcji poszczególnych pasz. Ponadto należy zauważyć, że i ten sposób kalkulacji, opierający się na cenach zakupu i zbytu, nie jest ścisły. Laur i Howald w ostatnio wydanej pracy z zakresu kalkulacji rolniczych (4) zalecają opierać się na cenach nabycia względnie na cenach sprzedaży loco gospodarstwo, a więc na cenach w pierwszym wypadku powiększonych, a w drugim wypadku pomniejszonych o koszty transportu. Ze względu na to, że pasze skarmiane przez krowy posiadają na ogół dużą objętość i transport ich jest związany z dużymi kosztami, dlatego różnica pomiędzy cenami nabycia czy cenami sprzedaży loco gospodarstwo a cenami zakupu czy zbytu jest dość duża i ma poważny wpływ na powiększenie kosztów związanych z paszami skarmianymi przez krowy. Moim zdaniem nie jest ona niższa od ewentualnie przyjętej wartości kosztów ogólnych.

Badane gospodarstwa w woj. opolskim różnią się od badanych gospodarstw położonych w woj. katowickim pod względem ilości posiadanej paszy i związanej z tym rocznej produkcji mleka od jednej krowy. Lepszą bazę paszową zarówno w okresie zimowym, jak i w okresie letnim, posiadają gospodarstwa woj. opolskiego.

Tabele 1—3 pokazują wyniki produkcyjne i finansowe przy 3 różnych terminach wycieleń. W każdym z terminów średni dzienny udój i jednostkowy koszt produkcji mleka przedstawiono w zależności od tego czy na dany okres przypada większa lub mniejsza ilość wycieleń. Z porównania tych trzech alternatyw widać nieracjonalność wycieleń letnich (tabela 1). W gospodarstwach z większym udziałem wycieleń letnich ma miejsce w obydwu zespołach niższa średnia roczna wydajność a wyższy jednostkowy koszt produkcji mleka. Pochodzi to głównie stąd, że w gospodarstwach

Tabela 1

Wpływ wycieleń letnich na ilość udojonego mleka od 1 krowy i na wysokość jednostkowego kosztu produkcji mleka

Gospodarstwo	Procent wycieleń w miesiącach od maja do sierpnia włącznie w stosunku do całego roku	Średni dzienny udój mleka w roku w litrach	Koszt produkcji 1 litra mleka zł
Gospodarstwa woj. opolskiego			
do 27%			
Biedrzychowice	27	8,6	2,24
Zawada	27	10,9	2,30
Roznochów	26	10,3	2,19
Rzepce	24	7,8	1,95
Kujawy	24	11,2	2,26
Dobieszowice	18	9,5	2,27
Średnio	24	9,9	2,20
od 28% wzwyż			
Wróblin	36	8,0	2,41
Buława	34	10,7	2,04
Kotkowice	30	7,0	2,31
Kornica	30	7,4	2,57
Ściborowice	28	9,0	2,42
Średnio	32	8,4	2,35
Gospodarstwa woj. katowickiego			
do 38%			
Jaśkowice	38	6,6	2,37
Zawada	37	7,6	2,46
Lubie Górne	32	7,1	2,21
Czekanów	20	7,7	2,43
Księży Las	8	7,5	2,63
Średnio	27	7,3	2,22
od 39% wzwyż			
Lubie Dolne	50	6,5	2,94
Szałsza	46	7,4	2,32
Jasiona	42	7,9	2,23
Kamieniec	41	7,0	2,50
Zięmicze	39	6,3	2,74
Średnio	44	7,0	2,54

z dużą ilością wycieleń letnich nie można w pełni wykorzystać taniej a cenniejszej z punktu widzenia produkcyjnego zielonki i dlatego okres udoju od krowy jest krótki a roczna produkcja mleka nie jest zwykle wysoka.

Tabela 2 pokazuje lepsze wyniki produkcyjne i finansowe przy większej ilości wycieleń jesiennych w badanych gospodarstwach woj. opolskiego, a gorsze w badanych gospodarstwach woj. katowickiego. Wynika z tego, że w gospodarstwach dostatecznie zaopatrzonych w pasze dla krów na okres zimy dążyć należy do zorganizowania wycieleń późnojesiennych, zaś w gospodarstwach posiadających niedostateczne ilości pasz do żywienia zimowego wycielenia późnojesienne nie mają dodatniego znaczenia. Przy wycieleniach późnojesiennych krowy wiosną po wypędzeniu na pastwisko zwiększają wydajność mleka i w ten sposób przedłuża się okres laktacyjny, a spadek mleka idzie na ogół w parze ze zmniejszaniem się paszy na pastwisku. Przy jesiennych wycieleniach w ciągu okresu laktacyjnego istnieją 2 szczyty wysokiego udoju: pierwszy bezpośrednio po wycieleniu i drugi w pierwszych miesiącach żywienia zielonkami.

Poza wzrostem rocznej wydajności mleka od krów wycielonych w jesieni istnieje i druga korzyść, a mianowicie cielęta urodzone w jesieni są żywione w okresie lata w organizmie matki paszami bogatymi w witaminy i stąd rozwijają się znacznie lepiej od cieląt urodzonych na wiosnę. Dlatego też zaleca się, aby cielęta z wycieleń jesiennych przeznaczać głównie do chowu (3). W dodatku ponieważ cielęta korzystają z pastwiska w większym stopniu dopiero po upływie pół roku, wobec tego cielęta urodzone w jesieni w całej pełni będą korzystały z pastwiska na wiosnę roku następnego.

Tabela 3 wskazuje, że w dwu różnych grupach gospodarstw z punktu widzenia ilości skarmionych przez 1 krowę pasz przy mniejszej i większej ilości wycieleń wczesnowiosennych otrzymuje się różne wyniki produkcyjne. Podczas gdy w badanych gospodarstwach w woj. opolskim przy znacznej ilości wycieleń wiosennych otrzymuje się niższą produkcję mleka niż z mniejszą ilością wycieleń wiosennych, to w badanych gospodarstwach w woj. katowickim termin wycieleń wczesnowiosennych nie ma dużego wpływu na wysokość udoju mleka, lecz posiada dość znaczny wpływ na obniżenie jednostkowego kosztu produkcji mleka. Z danych tych wynika, że w gospodarstwach nie posiadających dostatecznej ilości paszy w okresie zimowym korzystniejsze są wycielenia wczesnowiosenne przede wszystkim z punktu widzenia opłacalności produkcji, a w mniejszym już stopniu ze względu na ilość udojonego mleka. Odwrotnie przedstawia się sprawa w gospodarstwach dobrze zaopatrzonych w pasze na okres zimy. Tutaj przy większej ilości wycieleń wczesnowiosennych obserwuje się znaczne obniżenie rocznej produkcji mleka i nieznaczny wzrost jednostkowych kosztów produkcji. W ostatniej grupie gospodarstw

Tabela 2

Wpływ wycieleń późnojesiennych na ilość udojonego mleka od 1 krowy
i na wysokość jednostkowego kosztu produkcji mleka

Gospodarstwo	Procent wycieleń w listopadzie i grudniu w sto- sunku do całego roku	Średni dzienny udój mleka w roku w litrach	Koszt produkcji 1 litra mleka zł
--------------	--	--	--

Gospodarstwa woj. opolskiego

do 14%

Zawada	13	10,9	2,30
Kornica	12	7,4	2,57
Buława	11	10,7	2,04
Wróblin	8	8,0	2,41
Ściborowice	7	9,0	2,42
Kotkowice	2	7,0	2,31
Średnio	9	8,8	2,34

od 15% wzwyż

Dobieszowice	39	9,5	2,27
Kujawy	21	9,1	2,26
Rzepce	19	7,8	1,95
Roznochów	16	10,3	2,19
Biedrzychowice	15	8,7	2,24
Średnio	22	9,1	2,18

Gospodarstwa woj. katowickiego

do 15%

Łubie Górne	11	7,1	2,21
Szalsza	6	7,4	2,32
Jasiona	5	7,9	2,23
Zawada	4	7,6	2,46
Łubie Dolne	3	6,5	2,94
Średnio	6	7,3	2,43

od 15% wzwyż

Czekanów	23	7,7	2,43
Kamieniec	23	7,0	2,50
Księży Las	22	7,5	2,63
Jaśkowice	19	6,6	2,37
Ziemięcice	18	6,3	2,74
Średnio	11	7,0	2,54

Tabela 3

Wpływ wycieleń wczesnowiosennych na ilość udojonego mleka od 1 krowy
i na wysokość jednostkowego kosztu produkcji mleka

Gospodarstwo	Procent wycieleń w marcu i kwietniu w sto- sunku do całego roku	Średni dzienny udój mleka w roku w litrach	Koszt produkcji 1 litra mleka zł
--------------	---	--	--

Gospodarstwa woj. opolskiego

do 24%

Wróblin	11	8,0	2,41
Biedrzychowice	16	8,7	2,24
Kujawy	13	9,1	2,26
Dcbieszowice	18	9,5	2,27
Ściborowice	20	9,0	2,42
Roznochów	24	10,3	2,19
Buława	22	10,7	2,04
Średnio	12	9,3	2,26

od 25% wzwyż

Kotkowice	27	7,0	2,31
Kornica	27	7,4	2,57
Rzepce	36	7,8	1,95
Zawada	27	10,9	2,30
Średnio	29	8,3	2,28

Gospodarstwa woj. katowickiego

do 24%

Szalsza	20	7,4	2,32
Jasiona	22	7,9	2,23
Jaśkowice	24	6,6	2,37
Ziemięcice	24	6,3	2,74
Średnio	23	7,1	2,42

od 25% wzwyż

Kamieniec	25	7,0	2,50
Księży Las	25	7,5	2,63
Łubie Dolne	31	6,5	2,94
Zawada	32	7,6	2,46
Czekanów	37	7,7	2,43
Łubie Górne	46	7,1	2,21
Średnio	33	7,2	2,53

Tabela 4

Poziom cen mleka w różnych miesiącach roku w kilku krajach (6)
w ujęciu procentowym (średnią cenę roczną przyjęto za 100)

Miesiąc	Polska na podstawie cen z roku:		NRF	Anglia	Stany Zjednoczone
	1958	1960			
I	105	108	102	124	104
II			102	118	98
III			101	105	102
IV			98	92	93
V			95	69	90
VI			92	70	90
VII	95	92	92	80	95
VIII			95	95	99
IX			101	109	104
X			105	110	108
XI			108	120	110
XII			111	126	108
Średnio	100	100	100	100	100
Amplituda wahań	10	16	19	57	20

nizszy roczny udój mleka od 1 krowy przy wycieleniach wczesnowiosennych wiąże się z tym, że nie można tutaj utrzymać produkcji mleka na stosunkowo wysokim poziomie przez dłuższy okres czasu.

Z terminem wycieleń krów łączy się sprawa cen zbytu mleka w okresie żywienia letniego i okresie żywienia zimowego. Tabela 4 pokazuje, że w Polsce ma miejsce najmniejsze różnicowanie cen pomiędzy okresem zimowym a letnim, jakkolwiek na przestrzeni lat 1958—1960 zwiększyło się ono dość znacznie. Podczas gdy amplituda wahań cen zbytu mleka wynosi w ciągu roku w stosunku do średniej rocznej w Anglii 57%, Stanach Zjednoczonych 20%, to w Polsce w roku 1958 wynosiło 10%, a obecnie wynosi 16%.

Zródłem różnicowania cen zbytu mleka w różnych miesiącach roku jest z jednej strony wyższy koszt produkcji mleka w okresie zimowym, a z drugiej strony różna podaż mleka związana z różnym poziomem produkcji w poszczególnych miesiącach roku. We wszystkich przedstawionych państwach ma miejsce w różnych miesiącach duże odchylenie od średniego rocznego poziomu produkcji. Wynosi ono w Anglii 18%, Stanach Zjednoczonych 16%, NRF 16% (6), a w badanych państwowych gospodarstwach rolnych 23%. Tak więc w zasadzie istnieje pewna wyraźna współzależność pomiędzy poziomem produkcji mleka w poszczególnych miesiącach a cenami zbytu.

Przedstawioną w tabeli 4 tendencję do wprowadzenia w Polsce większego zróżnicowania cen zbytu mleka w okresie letnim i w okresie zimowym należy uważać za słuszną, albowiem poprzednio na skutek małego zróżnicowania cen nie było ekonomicznego bodźca do podnoszenia produkcji mleka w zimie, a zatem i w skali całego roku, a tym samym dla potaniaenia produkcji mleka.

LITERATURA

1. Blohm G.: Angewandte landwirtschaftliche Betriebslehre. Eugen Ulmer, Stuttgart 1957.
2. Jeleński, Luboradzki, Makowski, Wysłouch: Analiza porównawcza działalności gospodarczej 4 zespołów Państwowych Gospodarstw Rolnych w 1952 r. Warszawa 1956.
3. Koetler H.: Herbst- oder Frühjahrskalber? Deutsche Landwirtschaftliche Presse. Parey. Hamburg 3/1958.
4. Laur E., Howald O.: Bewertung, Buchhaltung und Kalkulation in der Landwirtschaft. Verlag Paul Parey. Hamburg und Berlin 1957.
5. Manteuffel R.: Koszt produkcji artykułów rolniczych w gospodarstwach państwowych w roku gospodarczym 1947/48. IER.
6. Monthly Bulletin of Agricultural Economics and Statistics. FAO. Rome 1956.